

Bibliografia:

- Cantalamesa R., *Wejście na górę Synaj. W poszukiwaniu Boga Żywego*, Warszawa 1996.
- Ohler N., *Życie pielgrzyma w średniowieczu. Między modlitwą a przygodą*, Kraków 2000.
- Przewodnik pielgrzyma. Rady pielgrzyma-praktyka, sanktuaria i inne miejsca kultu w Polsce, teksty modlitw i pieśni*, red. A. Matusiak, Kraków 2005.
- Psychologia dla teologów*, red. ks. J. Makselon, Kraków 1990.
- Relacje między psychologią a religią*, red. ks. J. Makselon, Kraków 1988.
- Szczerze opowieści pielgrzyma przedstawione jego ojcu duchownemu*, Poznań 1993.

POEZJA W PRACY SOCJALNEJ I TERAPEUTYCZNEJ (ang. *poetry in social work and therapy*). Poezja (liryczna oraz epiczna), rozpatrywana zarówno zgodnie z klasyfikacją rodzajów literackich (liryka obok epiki i dramatu), jak i jako szeroko rozumiana twórczość poetycka (profesjonalna i amatorska, tzw. wiersze), może mieć zastosowanie pomocnicze w ramach prac z osobami wykluczonymi społecznie (dziećmi, młodzieżą, dorosłymi) oraz uzupełniająco w terapii (biblioterapii oraz tzw. terapii zajęciowej). Twórczość własna podopiecznych (tworzenie własnych wierszy) jest wyrazem ich autentycznej ekspresji, wynika z potrzeby wewnętrznej, jeśli ją odczuwają (z tzw. potrzeby serca). Literacka twórczość amatorów jest potrzebna przede wszystkim im samym.

Amatorska ekspresja poetycka z literaturoznawczego punktu widzenia jest na ogół grafomanią, ale z pedagogicznego, psychologicznego punktu widzenia fakt tworzenia wierszy dowartościowuje ich autorów (na ogół młodocianych) i to ma zasadnicze znaczenie w procesie przywracania wiary w siebie, dowartościowania człowieka w procesie wychowania poprzez animację kultury literackiej. Wprawny polonista z łatwością skoryguje pewne nieporadności językowe, słabe miejsca, banalne skojarzenia, tak aby doprowadzić dany utwór do stanu „drukowalności” w lokalnej gazecie (np. szkolnej, osiedlowej itp.), co z kolei powoduje wzrost samoakceptacji autora, kiedy widzi, że coś mu się udało dobrego, pozytywnego uczynić, chociażby w sferze czysto symbolicznej (opublikowany wiersz). Nie należy jednak publikować słabych formalnie utworów, bo to spowodowałoby uzasadnioną krytykę ze strony czytelników i efekt odwrotny do zamierzonego. Autoekspresja dla samorealizacji w postaci wierszy pisanych z potrzeby werbalizacji własnych emocji niechaj pozostanie w szufladzie, do przeczytania co najwyżej w małej grupie dyskusyjnej (warsztaty literackie prowadzone przez instruktora-filologa mającego przygotowanie pedagogiczne). Pisać każdy może, ale nie każdy powinien to później czytać, dlatego z publikacją wytworów literackich (np. w Internecie) należy się wstrzymać do czasu, aż wprawny filolog przejrzy tekst. (Auto)wychowanie literackie przez poezję własną to co innego niż czytanie arcydzieł literatury, czerpanie wzorców z dzieł wybitnie utalentowanych poetów, z kanonu literatury narodowej i światowej. Niemniej jednak obydwa te

rodzaje utworów wchodzą w rachubę w pracy socjalnej i terapeutycznej w celu osiągnięcia samorealizacji osób wrażliwych na piękno.

Poezja może być stosowana w domach kultury, w świetlicach środowiskowych, na zajęciach pozaszkolnych, w tzw. terapii zajęciowej (bardzo proste utwory poetyckie). Nie ma tu ograniczenia (wiekowego) w zakresie stosowania wierszy do pracy; czytać krótkie, proste utwory poetyckie (wierszowane bajki) można już małym dzieciom, a nawet niemowlętom. Jedynym ograniczeniem jest tu minimalna sprawność umysłowa, pozwalająca pojąć dosłowny sens słów albo nawet usłyszeć piękną melodię wiersza bez jego głębszego zrozumienia. Poezja nie jest zbyt popularna, ale stanowi pewne wyzwanie i daje satysfakcję estetyczną, uwrażliwia na piękno języka, wyczula na subtelności mowy, kształtuje dobry gust (S. Szuman).

W pracy socjalnej wyróżniamy pisanie wierszy (własnych, np. na konkurs lokalny lub konkurs wewnętrzny w grupie środowiskowej, np. rówieśniczej) oraz czytanie wierszy (cudzych, tu: zwłaszcza arcydzieł literatury, bo tylko arcydzieła wychowują). Poezji można także słuchać (poezja śpiewana, na płytach audio, w radiu, Internecie, na odtwarzaczach mp3 itp.) albo wykonywać ją z towarzyszeniem instrumentu (np. z akompaniamentem gitary). Na ulicach miast często możemy spotkać grajków amatorów grających na gitarach, śpiewających jakieś znane piosenki, czasem są to rockowe ballady poetyckie, znajdujące słuchaczy w postaci przypadkowych przechodniów, co świadczy o potrzebie sztuki w kulturze popularnej, w społeczności. Wrażliwość na sztukę należy kształtować, aby sublimować pewne skłonności, co wymaga cierpliwości i czasu oraz odpowiedniego nastawienia.

Jako środki autoekspresji poetyckiej w pracy socjalnej i terapii (psychoterapii) służą kartka i długopis czy komputer podłączony do sieci (wiersze można opublikować na blogu). Środkami są także książki z arcydziełami poezji narodowej i światowej, czytane innym lub samemu sobie (indywidualnie lub zbiorowo). W autoterapii przez poezję chodzi o pobudzenie dobrych stron człowieka, ponieważ ten, który tworzy, daje coś innym (światu) w postaci np. wiersza, a to dowartościowuje osobę ludzką (w myśl zasady: nie jestem zły, umiem coś dobrego wykonać dla innych). Wychowanie i autowychowanie przez poezję, socjalizacja i resocjalizacja przez poezję, a nadto autoterapia i terapia przez poezję wpisane są w cały szereg działań pedagogicznych i psychologicznych, nie występują jako metody czy środki samoistne (np. konkursy literackie dla wychowanków czy pacjentów).

W opisywanych działaniach mogą brać udział instruktorzy literaccy (poloniści, filolodzy), pedagodzy kultury, arteterapeuci (w terapii przez sztukę), terapeuci zajęciowi (w terapii zajęciowej z użyciem literatury), wychowankowie (podopieczni), ewentualnie współcześni, żyjący poeci (spotkania autorskie z poetami, nabywanie doświadczenia estetycznego przez wychowanków).

Wychowanie literackie, włączone w obszar pedagogiki kultury, aplikowane do pracy socjalnej i terapeutycznej (psychoterapii albo arteterapii i terapii zajęciowej), wzmacnia skuteczność ich metod, pod warunkiem umiejętnego stosowania. Włączenie metod wychowania przez literaturę (w ramach pedagogiki kultury literackiej) do pracy socjalnej i terapii jest wskazane jako element pomocniczy (podobnie jak włączenie muzyki, plastyki, teatru czy filmu oraz innych sztuk). Kultura artystyczna jest wartościowym elementem człowieczeństwa, czyni człowieka lepszym, wrażliwszym na innych. Uwrażliwienie człowieka na piękno (także piękno uobecnione przez literaturę) prowadzi go do dobra (człowiek piękny-i-dobry, gr. *kalos-kagathos*, w myśl zasady piękna-i-dobra, gr. *kalokagatía*). Człowiek wrażliwy na piękno jest również wrażliwy na drugą osobę, staje się lepszy. Wychowanie kalokagatyczne poprzez literaturę i sztukę, aplikowane do pracy socjalnej i terapii, prowadzi do kształtowania ludzi pięknych-i-dobrych (pięknych duchowo i dobrych dla innych oraz dla siebie samych), zharmonizowanych wewnętrznie.

Zob. także: **Film jako środek w pracy socjalnej i terapeutycznej; Fotografia jako środek w pracy socjalnej; Metody wychowania estetycznego w terapii; Proza w pracy socjalnej i terapeutycznej.**

Opracowanie: *Marek Mariusz Tytko*

Bibliografia:

- Arteterapia. Od rozważań nad teorią do zastosowań praktycznych*, red. W. Karolak, B. Kaczorowska, Łódź 2011.
- Biblioterapia i czytelnictwo w środowiskach osób niepełnosprawnych. Zbiór studiów*, red. B. Woźniczka-Paruzel, Toruń 2001.
- Biblioterapia. Z zagadnień pomocy niepełnosprawnym użytkownikom książki*, red. M. Fedorowicz, T. Kruszewski, Toruń 2007.
- Czytelnictwo chorych*, red. W. Kozakiewicz, Warszawa 1968.
- Krzemińska W., *Literatura piękna a zdrowie psychiczne*, Warszawa 1973.
- Książka w działalności terapeutycznej. Praca zbiorowa*, red. E. B. Zybert, Warszawa 1997.
- Molicka M., *Bajkoterapia. o lękach dzieci i nowej metodzie terapii*, Poznań 2002.
- Pogranicza – literatura, teatr i psychiatria. Polsko-niemiecki bilans badań naukowych i doświadczenia praktycznego*, red. A. Radzik, Kraków 2001.
- Wybrane elementy terapii w procesie edukacji artystycznej*, red. L. Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra 2002.

PORTAL SPOŁECZNOŚCIOWY (WORTAL) JAKO ŚRODEK W PRACY SOCJALNEJ (ang. *social portal (vertical portal) as a medium in social work*). Portal społecznościowy to informacyjny serwis w sieci komputerowej publicznie i powszechnie dostępny pod jednym adresem www, zawierający wiadomości interesujące dla ogółu użytkowników sieci, wzbogacony o opcjonalne, specjalistyczne funkcje internetowe (np. takie jak: newsy, czat, dyskusyjne forum